

EA

Case Study House #22 of Stahl House door Pierre Koenig, 1959-1960, West Hollywood

Case Study House #9 of Entenza House door Charles Eames en Eero Saarinen, 1945-1949, Pacific Palisades

↳ CASE STUDY HOUSES

LEZING DOOR DIRK DE MEYER

VRIJDAG 19 JANUARI 2007 OM 20U30
DEEL 1 VAN DE LEZINGTRIPTIEK
IN HET KADER VAN ARCHIPELS ARCHITECTUURREIS NAAR CALIFORNIA (VS)

in 't Leerhuys, Groeninge 35, 8000 BRUGGE

Omwentelingen kunnen stimuleren, maar tegelijk ook afremmen. Een versterkte industrie, het geloof in de Verenigde Staten met de 'all American dream' en de glamourwereld van Hollywood zijn maar enkele positieve krachten die ervoor zorgen dat het Los Angeles na de tweede Wereldoorlog voor de wind gaat. Ook haar haven is op dat moment de belangrijkste van de Amerikaanse westkust en bij de aardoliewinning voegen zich nieuwe, innovatieve ondernemingen zoals de luchtvaartindustrie. Honderdduizenden mensen stromen toe waardoor de stad de grootste opleving van onroerend goed in haar geschiedenis meemaakt¹.

Terzelfdertijd liggen de ontwerpen van een jonge generatie architecten ongebruikt op de tekentafels. Een generatie die veelal door overzeese ontwerpers is beïnvloed. De emigratie van enkele van de Europese moderne meesters voegde bovendien een nieuwe dimensie toe aan het veranderingsproces binnen het Amerikaanse Beaux-Arts denken. Aangetrokken door de grote vrijheid en een architectuur zonder restricties kwamen Rudolf Schindler en Richard Neutra in 1914 en 1923 in de VS aan om in de voetsporen van hun grote coryfee Frank Lloyd Wright te treden. Mies van der Rohe en Walter Gropius waagden de oversteek in 1937 deels omdat zij zich realiseerden dat het Nazisme en moderne architectuur onverzoenbaar waren. Ook Marcel Breuer, Gropius' collega van het Bauhaus, volgde hem snel naar Boston, Mendelsohn tenslotte in 1941. Allen brachten zij eigen filosofieën en vocabularia met zich mee en hun aankomst gaf een immense prestige aan de International Modern Movement in Noord Amerika. Hoe dan ook, zij

penetreeerden een cultuur die nogal verschillend was dan hun oorsprong: zij zorgden voor een andere geestdrift en veranderden het, maar het veranderde ook hen. Tijdens de naoorlogse bouwkoorts was van de bouwspeculanten net zo min verlichte steun te verwachten als van de overheid. Het was John Entenza, de geëngageerde uitgever van het tijdschrift Arts and Architecture die nieuwe frisse ideeën hielp realiseren. Tijdens de jaren '40, een periode met sterke sociale bewustwording, illustreerde Arts and Architecture een reflectie over het idealisme en het puriteinse van de depressie en de oorlogsjaren toen architectuur in de eerste plaats een sociale kunst was. In dit kader zette Entenza het Case Study House Program² op. Het juichte geen heldendaden toe, maar het vroeg naar 'service'. In zijn naakte gegeven was het een experiment dat zou moeten aantonen hoe standaardisering kon worden toegepast op de individuele gezinswoning. De goedkope staalskeletten als prototypes voor woningen boden immers een onmiddellijk antwoord op de gunstige naoorlogse productievoorwaarden en op het landschap van zuid California. Dat voor een huis geprefabriceerde elementen werden gebruikt, was niet ongebruikelijk, maar wel nieuw was de poging om een elegant effect te creëren met zichtbare constructiedelen.

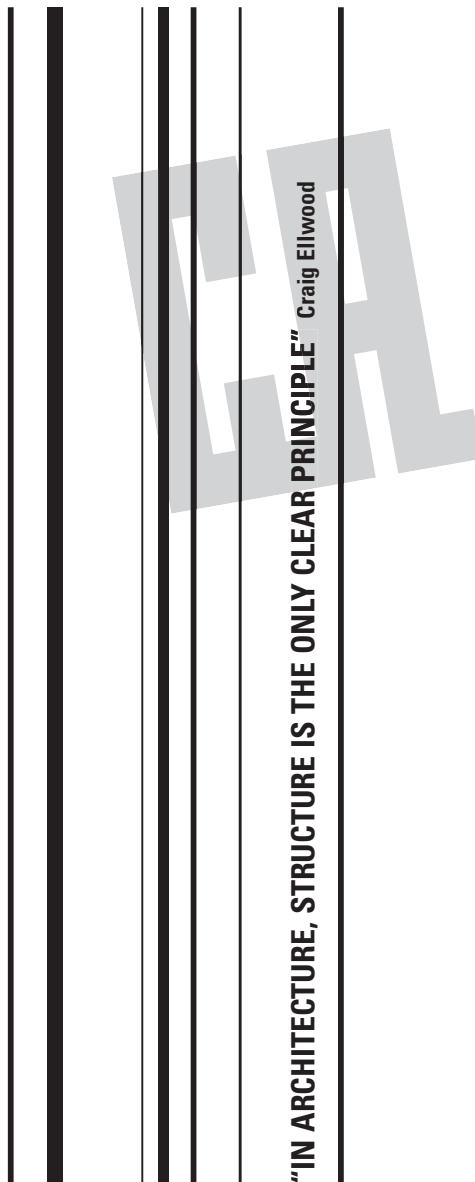
Entenza gaf in januari 1945 zelf de opdracht voor de bouw van de eerste acht ontwerpen, die als prototypen waren gepubliceerd en nu voor een belangstellend publiek bereikbaar zouden worden. Drie jaar later waren zes eengezinswoningen klaar die 370.000 nieuwsgierige bezoekers aantrokken.

Het minimale skelet 'omkaderde' en intensifieerde het buitenstedelijke bestaan en zorgde tegelijk voor delicate paviljoenen die als het ware in de bomen zweefden en die het beste uitzicht op stad en natuur boden. Interieurs waren veelal open, efficiënt en transparant als een bijdrage aan een nonchalante levenswijze en aan de onafhankelijkheid die de auto met zich meebracht. Terwijl de ontwerpers van de Case Study Houses (Charles & Ray Eames, Raphael Soriano, Craig Ellwood, Pierre König,...) geen interesse beweerden te hebben in stijl, was hun vormentaal van dunne muren, slanke stijlen en verbindingsbalken een vereenvoudigde, lineaire versie van de volumes van Neutra, Schindler en Wright.

Hoewel in het begin met allerlei beperkingen moest worden gebouwd, behoorden de resultaten van dit bouwprogramma tot het beste wat in die tijd in Californië is gerealiseerd. Des te verbluffender is het dat deze economische, pretentieloze huizen een dergelijke ruimtelijkheid konden behelzen. Er zijn weliswaar gestandaardiseerde bouwelementen ontwikkeld, maar daarvan is nauwelijks gebruik gemaakt, omdat geen noemenswaardige serieproductie op gang kwam. Meer succes hadden de door de fabrikanten geschonken oude of nieuwe materialen. Deze iconen van moderniteit met in elkaar versmeltende in- en exterieuren, glaswanden die licht definiëren en doen verrassen, modulaire principes en een principiële continuïteit die soms moet plaats ruimen voor de gebroken lijn zijn uiteindelijk mislukt als massaproduct.

Bovengenoemde drie onderwerpen –de topjaren van de Amerikaanse markt en Hollywood, de toestroom van Europese creatieve geesten en natuurlijk het ambitieuze, maar mislukte programma van Entenza– zullen de leidraad vormen doorheen de lezing van dr. ir. arch. Dirk De Meyer, tevens hoofddocent aan de Vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent, waar hij architectuurgeschiedenis doceert en een Masterstudio leidt. Iedereen kent vaag of iets gedetailleerder de Case Study Houses, maar dat meerdere externe krachten ervoor zorgden dat Entenza's experiment een goede voedingsbodem kreeg, mag niet in de kantlijn verdwijnen. Ook zal duidelijk worden dat niet alles rond het programma is te verheffen tot een ideale wereld: voorbeelden hiervan zijn de enorme 'corporate business' van de bouwsector die zorgt voor een slechte bouwkwiteit en ook de architecturale glamourwereld van Hollywood die het nieuwe wonen op even korte tijd weer genadeloos en ondankbaar laat vallen.

Dominique Pieters

1 Een voorbeeld voor het tempo en de dimensie van de bouwactiviteiten van projectontwikkelaars is Lakewood Park, een wijk met 17.000 huizen voor ongeveer 70.000 personen. Op sommige dagen bereikten de bouwvakkers een tempo van wel honderd huizen, 10.000 in de eerste twee jaar. Het resultaat waren huizen zonder enige inspiratie met miserabele, tot in het oneindige herhaalde plattegronden. Dat alles in saaie huizenrijen op voormalige sinaasappelplantages zonder begin of eind.

2 Er zijn enkele precedents van het programma: de Weissenhof ontwikkeling in Stuttgart in 1927 en de Werkbundsiedlung in Wenen (1930). Bij beide zijn de tentoonstellingshuizen en appartementen in moderne stijl uitgevoerd en beide zijn een voorbeeld van goede gemeenschapsplanning. Er was een poging om de constructies uit de handarbeidtraditie te nemen en gebruik te maken van de beschikbare technologie. Het meest opvallende voorbeeld hiervan was Mies appartementsgebouw in Stuttgart, waarbij de stalen constructie de mogelijkheid bood om naar eigen goeddunken scheidingswanden te plaatsen. De stad en staat subsidieerde deze gebouwen wetende dat zij een groot aantal bezoekers zouden trekken en dat ze zouden worden verkocht na het evenement.

Case Study House #23 of Triad
door Killingsworth, Brady & Smith, 1959-1960, La Jolla

Case Study House #8 of Eames House door Charles en Ray Eames, 1945-1949, Pacific Palisades

Case Study House #21 door Pierre Koenig, 1958, West Hollywood

Foto: Danny Dekievith

↳ **PAVILJOEN TOYO ITO**
EEN AFSCHEID...?

OPROEP TOT STEUNBETUIGING NAAR AANLEIDING VAN DE AANGEKONDIGDE AFBRAAK VAN TOYO ITO'S PAVILJOEN TE BRUGGE

“ALLES VAN WAARDE IS WEERLOOS”

Het bekende citaat van de Nederlandse dichter Lucebert is vandaag wel erg toepasselijk op het paviljoen van Toyo Ito op de Burg te Brugge. Hoewel in 2002 geconstrueerd en bedoeld als een tijdelijke constructie voor het culturele jaar, besliste het Brugse schepencollege in oktober 2002 om het paviljoen te laten staan omdat “het [...] een prachtig staaltje van moderne architectuur is, een statement van ons beleid en samen met het Concertgebouw hét icoon van Brugge,” aldus burgemeester Moenaert (De Gentenaar, 11 oktober 2002). Aan alle beslissingen van begeesterde en gemotiveerde personen die ervoor hebben gezorgd dat het paviljoen er kwam en bleef staan, wordt nu een abrupt einde gemaakt door een verstrooide en onhandige heftruckchauffeur. De schade die hij aanrichtte in augustus 2006 leidde tot het weghalen van de brug -een onafscheidelijk deel van de hele constructie- en nu tot het aankondigen van een volledige sloop. De initiatiefnemer van het project, de architectuurvereniging Archipel, pleit voor het behoud en de grondige renovatie van deze fragiele, maar grootse architectuur. Er dient een duurzame nieuwe brug te komen die de tijd kan trotseren en het paviljoen zijn oorspronkelijk elan teruggeeft. Archipel zal dan ook nationaal en internationaal steun zoeken voor het behoud.

Stedenbouwkundige input

“Mijn werk draait rond fluïditeit, het is een zoektocht om de constante, ononderbroken beweging van de dingen gaande te houden. Architectuur botst daar altijd mee. Architectuur legt vast, sluit in, scheidt en onderbreekt. In mijn ontwerpen hoop ik een dialoog aan te gaan met

de fluïditeit. [...] Deze opdracht is voor mij uitzonderlijk belangrijk geworden. Nu, eindelijk, heb ik iets getekend dat de fluïditeit niet stopt, en dat toch nog altijd architectuur is. Voor het eerst heb ik het gevoel dat ik de ruimte niet insnoer en de beweging niet beperk.” De Standaard, 10 november 2001.

Deze tot de fantasie sprekende woorden sprak Toyo Ito bij de bekendmaking van zijn ontwerp voor het paviljoen te Brugge. Hij was aangezocht om, met gevoeligheid voor de historische plek, de Burg weer te verbinden met een traditie van tien eeuwen architecturale kwaliteit, door het ontwerpen van een nieuwe en moderne constructie. De Burg is de plek waar Brugge ontstond, het is tevens de plek waar nog de funderingen van de voormalige Sint-Donaaskerk aanwezig zijn. Toyo Ito slaagde erin door het gebruik van innoverende technieken, gekoppeld aan zuivere architecturale lijnen, een beeld te creëren van lichtheid, vooruitgang, maar ook vergankelijkheid en evolutie. Het concept koppelt eenvoud aan een scherpe visie op de plek.

In diezelfde periode wezen ook enkele andere vooraanstaande architectuurmedia op het belang van hedendaagse architectuur in historische stadskernen en de ervaring die deze met zich meebrengen. Het is een belang dat bij de Brugse top nochtans niet zouden moeten worden aangekaart. Net als de initiatiefnemende vereniging Archipel, is ook burgemeester Moenaert immers een begeesterd figuur geweest achter de realisatie van het paviljoen, waardoor voor hem en later voor vele andere architectuurliefhebbers zonder twijfel de draagkracht van deze kleinschalige, maar grootse architectuur duidelijk is.

Staatje van technisch en menselijk kunnen

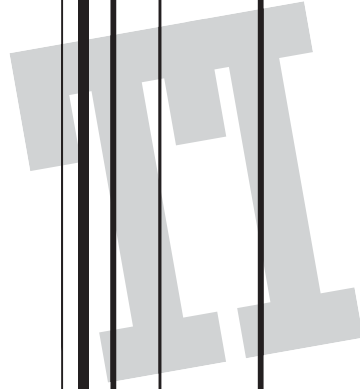
Het paviljoen is meer dan een architecturaal en cultureel statement, het is tevens een uitdaging aan de industriële know-how en het introduceert nieuwe materiaaltoepassingen. De schets van Toyo Ito en ingenieur Masato Araya in de eerste fase van het project was indrukwekkend. Een semi-transparante honingraatstructuur in aluminium zou te fragiel zijn om op zichzelf te staan. De voorgestelde aluminium panelen in de vorm van vlekken versterken niet alleen de gehele constructie, maar maken ook het conceptuele beeld van de traditionele Brugse kant compleet. De lasten tussen de panelen worden verdeeld door de honingraatstructuur.

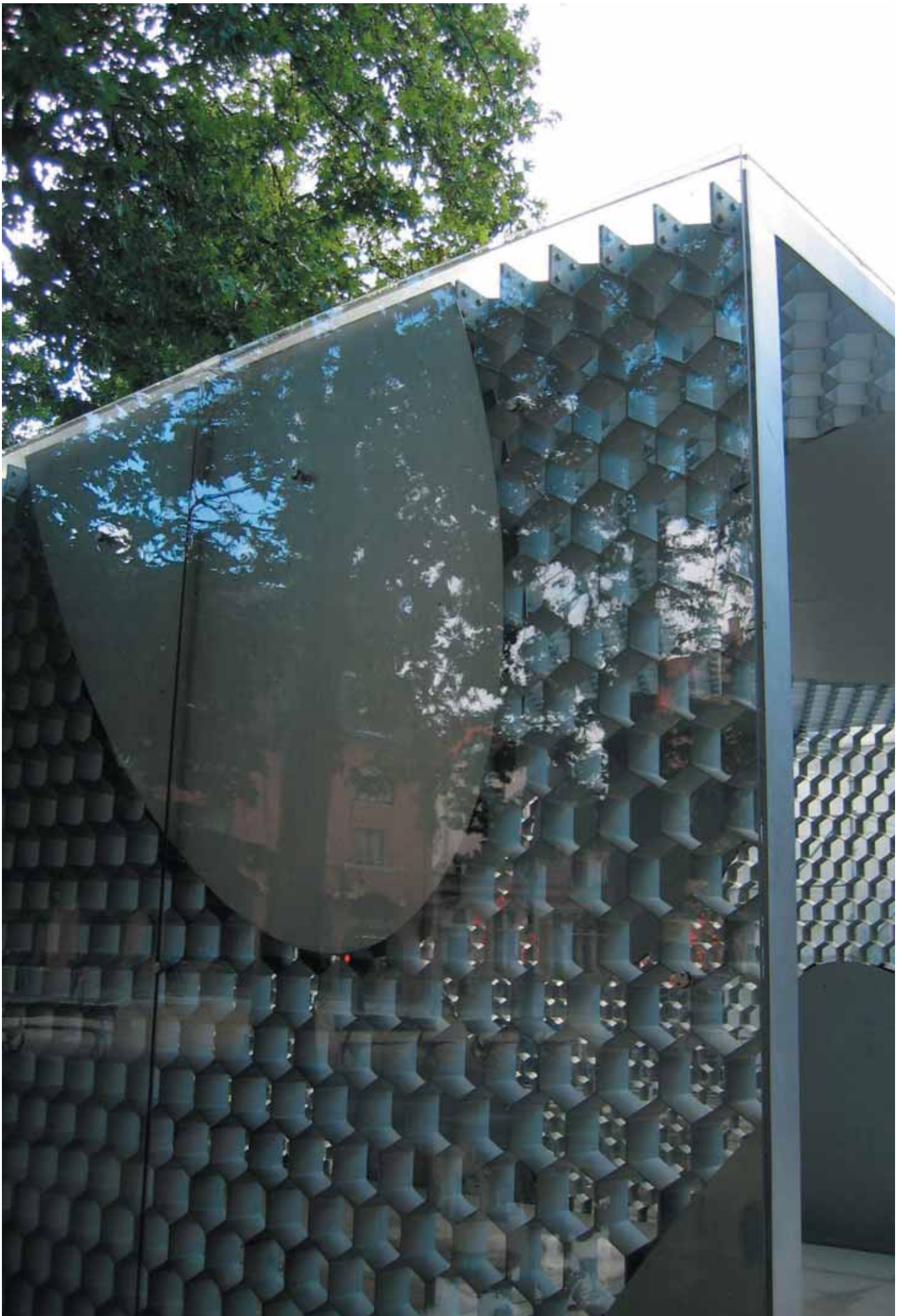
De historiek

Het voorstel voor het oprichten van een symbolisch geladen tijdelijk bouwwerk voor 2002, Brugge Culturele Hoofdstad kwam van de Brugse architectuurvereniging Archipel, die inmiddels meer dan 25 jaar bestaat. Het paviljoen is met groot enthousiasme door Brugge gerealiseerd. Voor Toyo Ito bleek het een radicale vernieuwing in zijn oeuvre en voor Brugge werd het een icoon en een architecturaal statement op een historische plek. Op 20 februari 2002 stapte het koningspaar het paviljoen in dat door de internationale architectuurpers enthousiast als "het paviljoen van de verbeelding" of "het kristallijne schrijn" werd gerecenseerd.

Na afloop van het cultuurjaar 2002 besliste het Brugge schepencollege midden oktober 2002 om het tijdelijke paviljoen dat oorspronkelijk was bedoeld om enkel gedurende het culturele jaar op de Burg te figuren, te laten staan. "Het paviljoen op de Burg is een prachtig staatje van moderne architectuur, een sterk signaal in het nieuwe architectuurbeleid en samen met het Concertgebouw hét icoon van Brugge, Culturele Hoofdstad," motiveert Moenaert de beslissing.

Jammer genoeg bleef het paviljoen niet gespaard van vandalisme: een dronken chauffeur testte de breedte, vanden trapten op de watertoevoerbuizen en de voorbijzomer bracht een heftruck de 'fatale' zware schade aan de brug toe. Door dit onhandige manoeuvre van een verstrooide chauffeur is de drijvende brug nadien verwijderd. Eind december 2006 deelde burgemeester Moenaert de pers mee dat hij zou voorstellen de brug niet meer te vervangen, maar het paviljoen af te breken en een architectuurwedstrijd uit te schrijven voor een heraanleg van de Burg.

Oproep tot steunbetuiging

De vzw Archipel kan niet begrijpen dat het recent vooruitstrevende architectuurbeleid in Brugge plots wordt gehinderd door een onhandige heftruckchauffeur. Archipel wil dan ook pleiten voor het behoud van het 'tijdelijke' paviljoen omdat de vereniging overtuigd is van de grote architecturale waarde én van de toekomstmogelijkheden ervan. Niet als aftakelend ding, maar als goed onderhouden constructie met een nieuwe duurzame brug die stevig en lichtdoorlatend is. Er bestaan immers twee alternatieven voor de heropbouw van de brug die de goedkeuring van Toyo Ito hebben. Het gerenoveerde paviljoen zou als randvoorwaarde kunnen worden opgenomen in een architectuurwedstrijd voor de totale heraanleg van de Burg.

Zoals zovele tijdelijke constructies verdient deze kleinschalige, maar grootse architectuur een beter lot dan het Philips-paviljoen van Le Corbusier, de Sonsbeekpaviljoenen van Rietveld en van Eyck in de beeldentuin van het Kröller Müller Museum en het Barcelona paviljoen van Ludwig Mies van de Rohe die alle pas vijftig à zestig jaar na afbraak zijn of worden heropgebouwd.

Archipel vraagt aan de burgemeester en het Brugse schepencollege om conform hun beslissing van oktober 2002 het Brugse paviljoen te behouden en duurzaam te renoveren.

Hiernaast vindt u een steunbetuiging die u kunt ondertekenen en faxen naar 050/322 421 of mailen naar info@archipelvzw.be, zie ook www.archipelvzw.be

Alvast bedankt !!!

Foto: Danny Dekievith

PAVILJOEN TOYO ITO

Voornaam

Naam

Functie

Woonplaats

Graag betuig ik mijn steun aan de initiatiefnemer van het paviljoen van Toyo Ito, de architectuurvereniging Archipel, die pleit voor het behoud en de grondige renovatie van deze fragiele, maar grootse architectuur. Zonder twijfel dient een duurzame nieuwe brug te komen die de tijd kan trotseren en het paviljoen zijn oorspronkelijk elan teruggeeft. Het zou mooi zijn het gerenoveerde en kostbare kunstwerk als randvoorwaarde op te nemen in een architectuurwedstrijd voor de totale heraanleg van de Burg.

Handtekening

CA CASE STUDY HOUSES

LEZING DOOR DIRK DE MEYER

VRIJDAG 19 JANUARI 2007 OM 20U30
DEEL 1 VAN DE LEZINGENTRIPTIEK IN HET KADER VAN ARCHIPELS ARCHITECTUURREIS NAAR CALIFORNIA (VS)

't Leerhuys, Groeninge 35, 8000 BRUGGE

ARCHIPEL KALENDER WERKJAAR 2006-2007 | zie ook: www.archipelvzw.be

DONDERDAG 19 OKTOBER 2006 - om 20U30 -

in de VLM-zaal (voorheen Bacob-gebouw door S. Beel), Velodroomstraat 28, 8200 Brugge
NEY & PARTNERS (B) | ARCHINEERING

DONDERDAG 16 NOVEMBER 2006 - om 20U30 -

in de VLM-zaal (voorheen Bacob-gebouw door S. Beel), Velodroomstraat 28, 8200 Brugge
LENS°ASS (B) | VERSMELTENDE DISCIPLINES

DONDERDAG 7 DECEMBER 2006 - om 20U30 -

in het auditorium van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), Alfons Vandemaelestraat 96, 9320 Erembodegem
DE SMET VERMEULEN ARCHITECTEN | ADRES TAFEREEL TECTONIEK

VRIJDAG 22 DECEMBER 2006 - om 20U30 -

in 't Leerhuys, Groeninge 35, 8000 Brugge
FILMAVOND | SKETCHES OF FRANK GEHRY

VRIJDAGEN 19 JANUARI, 2 EN 16 FEBRUARI 2007 - telkens om 20U30 -

in 't Leerhuys, Groeninge 35, 8000 Brugge
CASE STUDY HOUSES I door Dirk De Meyer
WRIGHT, SCHINDLER, NEUTRA I door Luc Verpoest
PROSPECTIE ARCHITECTUURREIS I door Wim Supply & Géry Vandenabeele
lezingentriptiek in het kader van Archipels architectuurreis naar California in de lente van 2007

MAART-APRIL 2007 - om 20u30 - (datum onder voorbehoud)

in de concertzaal van de Handelsbeurs, Kouter 29, 9000 Gent
ABALOS & HERREROS (E) | CONCEPTUELE COLLAGES

DONDERDAG 3 MEI 2007 - om 20u30 - (datum bevestigd - verplaatst van april naar mei !!!)

in de VLM-zaal (voorheen Bacob-gebouw door S. Beel), Velodroomstraat 28, 8200 Brugge
MACKEN & MACKEN (B)

VRIJDAG 18 MEI 2007 - om 20u30 - (datum bevestigd!!!)

in de concertzaal van de Bijloke, J. Kluyskensstraat 2, 9000 Gent
DAVID ADJAYE (UK) | SOCIALE VERBEELDING

VRIJDAG 1 JUNI 2007 - om 11u00 - (datum bevestigd!!!)

in het HST-station Liège-Guillemins te Luik
WERFBEZOEK | HST-STATION LIEGE-GUILLEMINS DOOR SANTIAGO CALATRAVA
STADSBEZOEK | LUIK

VRIJDAG 15 JUNI 2007 - om 20u30 -

in 't Leerhuys, Groeninge 35, 8000 Brugge
FILMAVOND | BUILDING THE GHERKIN (SIR NORMAN FOSTER)

JUNI 2007 - om 20U30 - (verplaatst van januari naar juni - datum onder voorbehoud)

in het Concertgebouw, 't Zand 34, 8000 Brugge
DAVID CHIPPERFIELD (UK) | UITGEZUIVERD ORNAMENT

Tempelhof 21 - 8000 Brugge - tel: 050/322.420 - fax: 050/322.421 - info@archipelvzw.be - www.archipelvzw.be
Rek.nummer:750-9072064-06 - Secretariaat: ma tot vrij van 13.00 tot 16.00 uur

Voorzitter Marc Felix
Secretaris-zakelijk leider Wim Supply
Penningmeester Ignace Berten
Bestuursleden Joost Declercq, Andie Decock, Annemie Demeulemeester, Frederik Tomme, Jan Vandewalle, Géry Vandenabeele, Joost Vanhove, Michel Van Langenhove.
Artistiek leider Dominique Pieters
Secretariaat Martine Pollier

Met steun van de
Vlaamse overheid